

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

De muis die brulde

van Ree, E.

Publication date
1991

Published in
Unknown

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

van Ree, E. (1991). De muis die brulde. In A. Koper, C. Vecht, & M. van Weezel (Eds.), *Unknown* (pp. 37-47). Nijgh & Van Ditman.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Erik van Ree

De muis die brulde

Een groepje ingenieurs spoelt aan op een piepklein, onbewoond eiland. Over enig gereedschap beschikken zij niet. Om onduidelijke redenen, wellicht samenhangend met een beroepsdeformatie, komen zij tot de conclusie dat de enige fundamentele oplossing van het energieprobleem van hun nieuwe woonoord de bouw van een kerncentrale is. Vol goede moed gaan zij aan de slag. Ze graven het strand af op zoek naar uranium en beginnen alvast met de bouw van een staketsel, bij gebrek aan beter gefabriceerd van afgebroken boomtakken. Omdat het werk niet tot succes leidt wordt de sfeer in de loop der jaren steeds meer gespannen. De bouwmeesters beschuldigen elkaar van funeste fouten en ontwikkelen telkens nieuwe plannen om de centrale alsnog van de grond te krijgen. Alles wordt beproefd. In de discussie is slechts één gedachte taboe, namelijk dat het hele project als zodanig een luchtkasteel is.

Wie terugblijkt op de maoïstische beweging in Nederland stuit niet alleen op politieke en morele vragen, maar eerst op een geschiedenis van dwaasheid. In de zomer van 1971 maakte ik korte tijd deel uit van een groepje Haarlemse scholieren met de weidse naam Bundeling Scholieren Verzet. De BSV zette zich in voor de vertoning van films van het Medisch Comité Nederland-Vietnam op Haarlemse scholen. Ik nam deel aan de 'scholing' van de groep. We bespraken intrigerende teksten zoals Mao's *Over de Tegenstelling*. Het groepje kwam nu en dan bijeen in de vergaderruimte van de IJmuidense Rode Jeugd, een elektrisch verlicht hol zonder ramen dat van onder tot boven behangen was met posters van grote revolutionairen zoals Lenin, genoemde Mao en zelfs de avonturistische Che Guevara. Ik vond het erg opwindend. Ik was in die

tijd anarchistisch georiënteerd en was op school met een rode kaboutermuts verschenen, maar het zoveel strengere en serieuzere communisme fascineerde mij.

Mijn eerste ontmoeting met een maoïstische actie kwam kort na mijn verhuizing naar Amsterdam, waar ik in het najaar van 1971 ging studeren. Toneel was Hotel Krasnapolsky. Een trotskistische groepering had een openbare avond belegd waar de befaamde Tariq Ali van de Vierde Internationale (de romantische klank van deze mysterieuze naam deed mij op zich al huiveren) zou spreken. Nog nauwelijks had de revolutionair het podium betreden of er stootte een mij onbekende jongeman op. Zijn gezicht was vuurood van oprechte woede. Van achteruit de zaal rende hij naar voren tot vlakbij het podium, en brulde met overslaande stem: 'Ho Chi Minh said all Trotskyites are criminals!' Daarop trok hij een opvallend grote Mao-button los van zijn jasje en slingerde die Ali tegemoet onder de kreet: 'This is what the Dutch workers do with Trotskyites!' Even zag het er naar uit dat dit lid van de Rode Jeugd tot drastischer actie zou overgaan, maar hij werd troostend door zijn kameraden afgevoerd.

Gedreven door de behoefte zelf met de arbeiders kennis te gaan maken, werd ik actief in de Bond van Huurders in de Pijp, een wijk waar ik overigens niet woonde, maar dat leek mij geen probleem. Als mijn belangrijkste heldendaad aldaar beschouw ik nog altijd de volledige colportage van Amsterdams langste straat, de Govert Flinck. Inmiddels vervuld van trotskistische sympathieën meldde ik me tegelijkertijd aan voor de in kleine kring befaamde scholing van Theo Wiering op de Tugelaweg. Een jaar lang worstelde ik me met welbehagen door de algebra van het eerste deel van *Das Kapital* in de prachtige donkerblauwe band. Gezeten op de grond beschreef de al wat oudere, langharige heer Wiering Trotski's ondergang in de machtsstrijd van de jaren twintig alsof hij er zelf bij was geweest en liet zo nu en dan zelfs zijn licht schijnen over de wandaden van het Internationaal Monetair Vondst.

Ik wilde mij inmiddels graag 'organiseren', maar het trotskistische wereldje vond ik toch te muf. CPN-lidmaatschap overwoog ik niet wegens het gebrek aan revolutionair elan van deze gevestigde partij. In 1973 liet ik mijn keus definitief vallen op de Kommunistische Eenheidsbeweging Nederland (marxistisch-leninistisch), die een voorname rol in de Rotterdamse havenstaking van 1970 had

gespeeld en naar verluidt over een arbeidersaanhang zou beschikken. Deze organisatie werd voortgedreven door de overtuiging dat de CPN het orthodoxe marxisme-leninisme zoals Lenin en Stalin dat hadden geformuleerd had verlaten. De CPN was een venijnig soort sociaal-democratische organisatie geworden. Alle echte communisten stonden daarom voor de taak een nieuwe communistische partij op te bouwen. Doel was de voorbereiding van een gewapende revolutie in Nederland ten einde een 'proletarische dictatuur' te installeren. Dit zou een doorgangshuis naar de klas-seloze communistische maatschappij moeten zijn.

De KEN(ml), die op dat moment nog werd aangevoerd door Niek Scheerder en Bert Cremers, was toevallig net bezig haar voelhorrens naar Amsterdam uit te steken. Samen met een aantal medestudenten sociologie nam ik contact op. Op een middag kregen we opdracht op een adres op de Reguliersgracht te verschijnen, onder dringend verzoek voortaan nooit meer van de telefoon gebruik te maken wegens gevaar voor afluisteren. Aldaar deelde Paul Jansma van de aan de KEN(ml) onderhorige Kommunistische Studentenbond mede dat het een grote eer was om sympathisanten van de studentenorganisatie van de voorhoede van de Nederlandse arbeidersklasse te mogen worden, na ons overigens te hebben verweten dat wij onvoldoende 'onderzoek' naar de politieke situatie op het Sociologisch Instituut hadden gedaan. Het kenmerkende gebrek aan enthousiasme over de nieuwe sympathisanten stemde bitter, maar door deze zure appel moesten we heenbijten. Kort daarna volgde de onvergetelijke eerste kennismaking met de KSB in actie: de 1 mei viering 1973 in een klein zaaltje van de Oude-manhuispoort.

Argeloos traden wij binnen. Verscholen tussen rode banieren zat een handjevol leden van de KSB ons verlangend op te wachten. Met de woorden 'Vrienden en kameraden' opende een andragogiestudente de bijeenkomst, op een pijnlijk kunstmatige toneeltoon haar woorden kauwend. 'Verheugd en trots' begroette zij de vertegenwoordiger van de KEN(ml), de arbeider Wouter ter Braak. Daarop sprongen, als door een adder gebeten, plotsklaps alle KSB'ers op, hieven hun gebalde linkervuist en riepen uit volle borst: 'VOORWAARTS IN DE OPBOUW VAN DE KEN-EM-EL!' Na dit precies driemaal herhaald te hebben gingen ze razendsnel weer zitten. Dit ritueel werd zeker twintigmaal herhaald. Als de moedige bevrijdingsstrijd van het Laotiaanse volk de revue passeerde

riepen de kameraden in koor: 'LANG LE-VE DE NEO-LAO-HAKSAT!' De strijdbare bijeenkomst werd afgesloten met eendrachtig gezang van drie coupletten Internationale op de tonen van een Chinese grammfoonplaat die met een tergend 33-toerentempo bestemd leek voor het Plein van de Hemelse Vrede.

Dit was een gênante vertoning, maar, zo hield ik mij voor, de KEN(ml) maakte toch deel uit van een roemrijke traditie. Zij greep terug op de helden van de Communistische Internationale, zoals de Bulgaarse revolutionair Georgi Dimitrov die Göring en Goebbels had weerstaan en de Duitse communist Ernst Thälmann die in 1944 in Buchenwald was vermoord. Als ik mij aansloot bij deze KEN(ml) mocht ik mij koesteren in de lange schaduw van de Internationale Brigades die in de Spaanse Burgeroorlog Franco, Hitler en Mussolini lik op stuk hadden gegeven. De naam van het 'centraal orgaan' van de KEN(ml), de *Rode Tribune*, verwees naar de vooroorlogse *Tribune*. In de huiskamers van de organisatie weerklonk de martiale muziek van Ernst Busch die de arbeiders opriep de geweren te grijpen: 'Dann steigt aus die Trümmer der alten Gesellschaft die sozialistische Weltrepublik!' En er was bovendien nog een levend idool, Mao Tse-toeng, leider van achthonderd miljoen, die China na Chroesjtsjovs verraad op het revolutionaire pad had gehouden.

Ik besloot de knoop door te hakken en stortte mij op de opbouw van een 'sectie' van de KSB op het Sociologisch Instituut. Dit instituut werd in onze visie beheerst door een eenheidsfront, zich uitstrekkend van de 'revisionistische' activisten van ASVA en CPN tot aan de meest behoudende docenten. Dit eenheidsfront had tot doel om de sociologie, die als zodanig een reactionaire wetenschap was en daarom in de USSR onder Stalin en in Mao's China verboden was, de hand boven het hoofd te houden. Het reactionaire blok was een lokale manifestatie van een nationaal machtsblok dat geleid werd door de 'arbeidersvijandige regering Den Uyl', waartegen de KEN(ml) het proletariaat mobiliseerde. Wij lieten ons hierbij sterk inspireren door het beleid zoals in 1928 uitgestippeld op het zesde wereldcongres van de Komintern volgens welke de sociaal-democraten nog gevaarlijker vijanden dan de nazi's waren.

De al langer actieve ASVA en CPN waren vastbesloten om ieder bruggehoofd van de maoïsten op het instituut onmiddellijk weg te bombarderen. Onze affiches werden van de muren gescheurd,

naar ik mij herinner onder meer door een van de redacteuren van dit boek, en onze pamfletten met duizenden tegelijk in de vuilnisbak gekeild. Spoedig begonnen wij ook systematisch alles van de ASVA van de muren te verwijderen, waarna op dit punt tot een staakt-het-vuren werd besloten.

In deze jaren heerste nog de directe democratie. Het hoogste orgaan van het instituut was de veelvuldig samenkomende Algemene Vergadering waar alle studenten en docenten een gelijke stem hadden. Hoe de sfeer hier was vóór onze invasie is mij onbekend, maar vanaf de herfst van 1973 veranderden de AV's in ieder geval in een toneel van daverende verbale oorlogen, waarbij de zeer talrijke volgelingen van Paul de Groot de schaarse representanten van Mao trachtten weg te schreeuwen. Hiertegen was slechts één kruid gewassen, namelijk vol overgave terugtetteren.

Met enige gêne moet ik erkennen aan 'de strijd' op het Sociologisch Instituut nog altijd met een zeker plezier terug te denken. De sociologische sectie van de KSB met het daaraan gelieerde Socialistisch Studenten Kollektief was in ieder geval een van de weinige aanhangsels van de KEN(ml) die een meetbare invloed heeft gekregen. In, als ik mij goed herinner, 1975 kregen wij twee van de zes studentenzetels in de Subfaculteitsraad in handen. De mate van zelf-marginalisering bleef echter verbluffend. Mensen zoals Loes Schenk, die door de buitenwacht voor 'maoïst' werden uitgekreten, bekeken wij smalend als 'fellow-travellers'. Het China-debat tussen Renate Rubinstein en Jaap van Ginneken heb ik niet eens gevolgd, want beide kanten stelden zich op burgerlijke posities. Het eerste door mij bijgewoonde college van Wertheim over 'evolutie en revolutie' deed mij, zo merkte ik toen op tegen een kameraad, denken aan KRO-Brandpunt.

De maoïstische organisaties waren van een minuscule omvang. Ze waren nog veel kleiner dan de buitenwereld dacht. In 1974 had de KEN(ml) vierentwintig leden, waarvan welgeteld één arbeider. In die tijd verscheen een artikel in *Accent* waarin honend werd beweerd dat deze organisatie niet meer dan enkele honderden leden had. In datzelfde jaar werd de KSB door de moederorganisatie KEN(ml) geabsorbeerd zodat ik nu lid van de voorhoedepartij zelf werd. Hier verging het mij niet best, want ik had mij in een heftige fractiestrijd bij het verliezende kamp aangesloten.

De KEN(ml) werd door haar nieuwe leider Kees de Boer van haar oude arbeideristische koers afgetrokken en begon aan een duize-

lingwekkende avonturentocht langs telkens nieuwe 'lijnen'. In navolging van de Chinese communistische partij zag men nu in de 'sociaal-imperialistische Sovjet-Unie' het hoofdgevaar in de wereld. Wij bekenden ons – wat mij betreft gepaard gaande met veel gewetensproblemen – tot een tijdelijke verdediging van het westerse 'staatsmonopoliekapitalisme', een sterke NAVO, een op corporatistische organen gebaseerde EG en matiging van looneisen. Hoogtepunt van de nieuwe lijn was een manifestatie op de Rozengracht, georganiseerd door de nieuwe mantelorganisatie Beweging voor Vrijheid en Onafhankelijkheid. Hier sprak het voormalige rechtse PvdA-Kamerlid Scheps, woedend met zijn armen zwaaiend, over het gevaar van het communisme. De uitgenodigde kolonel b.d. was verhinderd. Boze CPN'ers in de zaal werden door de echtgenote van onze leider, Puk, afgestopt met de historische woorden: 'Tieft op naar je eigen club!'

In de zomer van 1976 werd ik uit de KEN(ml) geroyeerd toen ik meer bedenktijd eiste bij de zoveelste koerswijziging. Met negen andere kameraden vormden wij toen de Groep van Vijf. Wij kwamen in contact met de zogenaamde Groep van Drie, die met haar drie leden veel waarde hechtte aan haar eigen democratisch centralisme en waar gesprekken dus erg moeilijk mee verliepen. Het jaar daarop sloten wij ons aan bij de uit de Groep van Zes voortgekomen Groep Marxisten-Leninisten die zich net als de KEN(ml) eertijds op de Rotterdamse haven concentreerde. In deze GML, die zo'n vijfentwintig leden kreeg (waaronder een of twee arbeiders) heb ik het ver geschopt. Ik werd chef, politiek secretaris, totdat ik er in 1981 de brui aan gaf. De GML was een soort replay van de KEN(ml) uit de periode van vóór Kees de Boer en speelde een aanzienlijke rol in de spontane havenstaking in Rotterdam van 1979. Eerlijkheidshalve moet ik erkennen dat ik tijdens deze grote klassenstrijd op het strand in Corsica verbleef.

In de GML beperkten mijn eigenlijke activiteiten zich tot jarenlange colportage met het centraal orgaan *Rode Morgen* bij de poort van het Amsterdams Havenbedrijf en Hoogovens, meestal 's ochtends, beestachtig vroeg en urenlang, ongeacht de weersomstandigheden. Mijn relaties met het proletariaat zijn nooit geworden wat ik ervan verwachtte. De eerste kennismaking met een bedrijf was nog in mijn KEN(ml)-periode toen Wouter ter Braak mij op een donkere, ijsskoude morgen zonder veel omhaal een lichtgat wees – ergens ver

weg achter een hek, meedeelde dat dat de kantine was en dat ik daar de stakingsbereidheid van de arbeiders moest gaan polsen.

Eénmaal ontmoette ik de revolutionaire arbeidersklasse: aan de poort van de NDSM in Amsterdam-Noord, toen twee politiemannen mij aan mijn haar wegsleepten vanwege het uitdelen van pamfletten over de heldhaftige strijd van het Cambodjaanse volk onder leiding van Pol Pot. Op dat moment ging het hek open, de verzamelde menigte arbeiders stortte zich als vanzelfsprekend op de agenten en voerde mij in een auto veilig af.

De meest prominente trek van de maoïstische beweging was haar spookachtige karakter. Een handjevol mensen speelde in dodelijke ernst de Komintern nog eens na. Met zijn tien of twintig kenden we een rigide 'democratisch centralisme', 'agitprop- en organisatiesecretarissen'; we kenden het instituut van de geheime 'partijnaam'; er vonden discussies plaats over wel of niet oprichting van een Revolutionaire Vakbondsoppositie naar analogie van de KPD van rond 1930. Naar voorbeeld van lezingen van Josef Stalin of Tsjoel Enlai schreven Rob Oostvogels en ik twee uur durende 1 mei-redevoeringen, meestal de nacht van tevoren op een studentenflat op de Prinsengracht, grijs van de slaap. Daar kwamen dan vijftig mensen naar luisteren. Een enkele werkende jongere van de Hoogovens sprak het publiek toe met zijn gezicht in bivakmuts, vanwege de 'veiligheid'.

De 'gewapende strijd' moest worden voorbereid: rond onze verre-gende demonstraties van zestig of zeventig mensen opereerde een ordedienst die in onze fantasie later tot een 'revolutionair volksleger' zou uitgroeien. Eens demonstreerden wij voor de Scheveningse gevangenis tegen de dreigende uitlevering van enkele Iraniërs van de CISNU aan het regime van de sjah. De verantwoordelijke kameraad riep twee mensen bij zich, beval hen naast elkaar te gaan staan, schoof vervolgens zijn megafoon tot bijna over hun neuzen en toeterde dat zij 'in gesloten formatie' om het gebouw heen moesten marcheren. En daar gingen ze, getwee en gedwee.

Mijn eigen geweldsdaden hebben zich beperkt tot de kraakrellen en kroningsdag van 1980, waar ik met brommerhelm en verstijfd van de zenuwen in de achterhoede rondrentelde. Nuchter beschouwd waren KEN(ml) en GML helemaal niet revolutionair, want er kon geen sprake zijn van een revolutie en zelfs van reële

vervolgning door de overheid was geen sprake. Een uurtje politiecel wegens plakken behoorde tot de grotere risico's.

De door Deng Xiaoping einde 1978 geïnitieerde de-maoïsering van de Chinese Volksrepubliek verkruimelde mijn gesloten wereldbeeld. Ik realiseerde me dat de veroordeling van Mao's Culturele Revolutie en het eerherstel voor de 'aartskapitalist' Liu Shaoqi een gebeurtenis was van dezelfde aard als Chroesjtsjovs geheime rede van februari 1956. Wij hadden Chroesjtsjov altijd beschouwd als de verrader die het socialisme in de USSR door een feitelijk staatskapitalisme had vervangen. Ik stond daarom voor de keus om terug te komen op dit laatste oordeel dan wel te erkennen dat ook in China nu het kapitalisme hersteld was. Het eerste alternatief betekende het einde van onze maoïstische identiteit, het tweede alternatief leek mij onhoudbaar. Dit dilemma noopte me de hele 'marxistisch-leninistische' dogmatiek eens opnieuw te bekijken en deze smolt als vanzelf weg. Een niet geringe aansporing voor de breuk die ik uiteindelijk in 1981 maakte is ook de Chinese invasie in Vietnam geweest, die ik vol stille wroeging verdedigde in de colportage op het Mosveld in Amsterdam-Noord.

De grote morele kwestie bij acht jaar KEN(ml) en GML was onze verdediging van drie van de grootste massamoordenaars van deze eeuw: Josef Stalin, Mao Tse-toeng en Pol Pot, die ik als voorbeeldige kameraden heb beschouwd. Toen ik in 1973 tot de KSB toetrad had ik nog bepaalde twijfels over Stalins gelijk in zijn strijd met Trotski en over zijn beleid in het algemeen. Ik had *Let History Judge* van Roy Medvedev en *The Great Terror* van Robert Conquest gelezen en wist dus heel goed wat zich volgens deze auteurs in het arbeidersparadijs had afgespeeld. Dat er twintig miljoen mensen omgebracht waren wilde ik niet geloven, maar dat het er meer dan verschrikkelijk aan toegegaan was moest ik wel erkennen. Onder koppen zoals 'Josef Stalin, een groot marxist-leninist' schreef ik stukken waarin ik een verdedigingslijn voor de boef optrok. Deze was gebaseerd op het oordeel van Mao Tse-toeng dat Stalin '70 procent goed en 30 procent fout' was.

Stalin had, aldus deze analyse, terecht afgerekend met de 'koelakken' en met rivalen zoals Trotski en Boecharin. Had hij dat niet gedaan, dan zou het kapitalisme in de USSR hersteld zijn, hetzij openlijk, hetzij in de verkapte vorm van 'marktsocialisme'. Stalin

had echter verkeerde middelen gekozen, namelijk het executiepeloton in plaats van de massa tegen de vijanden te mobiliseren. Mao had van deze fout geleerd toen hij in 1966 zijn tegenstanders niet door de geheime politie maar door een Culturele Revolutie van studenten-activisten uitschakelde. Waar ik Stalin onder voorbehoud verdedigde, volgde ik Mao absoluut. Terwijl ik uitstekend op de hoogte was van de gruweldaden in het stalinistische Rusland wist ik van dergelijke feiten in Mao's China overigens zo goed als niets, omdat ik alleen de *Selected Works* van de leider zelf las en de ogen verder sloot. Ten aanzien van de derde schurk, Pol Pot, lag het weer anders. Uit de pers was ik goed op de hoogte van de beschuldigingen aan zijn adres maar ik hechtte er weinig geloof aan.

Achteraf kan ik er op wijzen bepaalde reserves gehad te hebben ten aanzien van Stalin, een kennislacune ten aanzien van Mao Tse-toeng en een dosis naïviteit tegenover Pol Pot. Dan blijft staan dat mijn analyse van massamoord als verkeerd middel voor een goed doel van een huiveringwekkende kilheid was waar mij nu het hart bijna van stil blijft staan. Ik koos in 1973 niet voor het communisme in het algemeen, maar voor de meest mensonterende variant daarvan, namelijk voor de stroming die zich verzette tegen de relatieve humanisering die door Chroesjtsjov op gang was gebracht. Waarom? Ongetwijfeld speelde zelfhypnose, utopische illusies over radicaal nieuwe vormen van democratie, het droombeeld van de toekomstige klasseloze samenleving en de dwaze historische romantiek van de Komintern en het rode China een belangrijke rol. Ik geloof echter dat dit niet de belangrijkste achtergrond is geweest.

Een belangrijke context is zeker dat ik uit een gezin kom waar de verschrikkingen van het nazisme meestal breder werden uitgemeten dan die van het stalinisme. Een grote rol speelde daarnaast dat wij, tijdens mijn middelbare-schooltijd, een jaar in India woonden, in Benares aan de Ganges. Alhoewel er in die tijd geen acute hongersnood was lagen er mensen op straat te sterven en ontmoette je wandelaars bij wie de lepra grote gaten in het gezicht had geslagen. In die tijd hoorde ik dat China, met haar communistische stelsel een soort tegenhanger van India, er in geslaagd was zulke gruwelijke armoede te overwinnen. Van de hongersnood die Mao's Grote Sprong Voorwaarts nog maar enkele jaren eerder had veroorzaakt, had ik als veertienjarige nooit ge-

hoord. Mijn eerste belangstellende sympathie voor het communisme was gewekt, en wel voor het communisme in zijn Aziatische, 'Derde Wereld'-variant, die voor mij met mijn Indiase ervaringen het meest interessant was. Een gelijkgerichte, maar nog belangrijker invloed had de Vietnamese oorlog.

Onlangs zag ik de recente Hollywood-produktie *Born on the Fourth of July* over een jonge Amerikaanse vrijwilliger wiens leven in Vietnam aan flarden wordt geschoten. Beelden van Amerikaanse soldaten die een dorp bestoken en en passant een huis vol vrouwen en kinderen in een bloedende massa vlees veranderen. Agenten in *Star Wars*-outfit knuppelen als bezetenen op demonstranten in. Toen wist ik het weer. Onuitwisbaar zitten nog altijd in mijn hoofd de beelden van B-52's gegrift die in alle rust een schijnbaar eindeloos aantal netjes horizontaal vallende bommen uitwerpen, die je zo keurig naar beneden zag zeilen, en ver daaronder dan die plofjes. De televisiebeelden van Amerikaanse soldaten die door dorpen slenteren en tussen het pakken en aansteken van hun sigaret een hut in brand schieten. Van mijn twaalfde tot mijn achttiende jaar zag ik deze beelden bijna dagelijks. Ze maakten door hun aanhoudendheid en heftigheid een diepe indruk die door geen andere wereldgebeurtenis geëvenaard werd.

Ze wakkerden in mij steeds intensere haatgevoelens aan tegen het kapitalistische systeem waarvan ik meende dat het schuldig was aan deze brutaliteit. Op de middelbare school was ik de enige in de klas die het Amerikaanse optreden niet steunde. Ik voelde me geschokt door wat ik toen ervoer als onverschilligheid bij mijn medeleerlingen over napalmaanvallen en had duistere visioenen over B-52's die hun lading zouden loslaten boven het Coornhert-lyceum te Haarlem: 'Dan zou ik jullie nog wel eens willen horen!' Sommige voormalige communisten kunnen hun vroegere sympathie voor linkse dictaturen verklaren uit hun utopische naïviteit. Slechts geleidelijk doorzagen zij dat hun utopie in feite tot dood en verderf leidde; waarop zij het gezonde hazepad kozen. Voor mij lag de zaak, denk ik, niet zo. Reconstruerend vermoed ik dat wat mij in het communisme aantrok minder de utopie was dan juist dat dood en verderf zaaien zelf. Het communisme met zijn 'volksoorlog' was mijn vernietigingsfantasie.

De Zuidvietnamese generaal Ky had publiekelijk verklaard dat Adolf Hitler zijn grootste voorbeeld was. Mede op grond daarvan

beschouwde ik zijn regime als een soort wederopgestaan nazi-be-wind, een absoluut kwaad dat met dezelfde onverzoenlijkheid diende te worden vernietigd als destijds dat van Hitler zelf. Ik meende dat de verschrikkelijke misdaden zoals begaan door het nazisme en het 'Amerikaanse imperialisme' alleen met ongehoord geweld tegemoet getreden konden worden. Ik herinner me nog goed mijn tomeloze enthousiasme bij het Teth-offensief en mijn bijna sadistische vreugde toen ik ervoer dat de 'Vietcong' ook Amerikaanse toeristen in zwembaden verrast had. Eindelijk gerechtigheid! Die wrekers, dat waren de communisten. Ik realiseerde mij al spoedig dat het Nationaal Bevrijdings Front van Zuid-Vietnam een communistische mantelorganisatie was en ik wist ook dat Ho Chi Minh een Komintern-agent geweest was. Dat alles sterkte me alleen maar in de conclusie dat dit dus de club was waar ik zijn moest. Zes jaar van Vietnam-oorlog hebben een emotionele vloer van woede gelegd die mij jarenlang als maoïst op de been heeft gehouden. De oorlog heeft mij in een oorlogstemming gebracht. Toen mijn woede bekoeld was en een meer normale staat van mildheid intrad, konden de romantische luchtkastelen en dogmatische constructies mij niet langer binden.